

Lerend Netwerk
Sociaal Werk

Lerend Netwerk 'Oriëntatie van Sociaal Werk op Duurzame Ontwikkeling'

Verslag bijeenkomst 3 september 2010

Aanwezigen: Pieter Lievens (KH Kempen), Katrien Van Poeck (Vlaamse overheid – dept. LNE), Jef Peeters (KH Leuven), Tine Ternest (KATHO – departement IPSOC), Muriel Geldhof (Vlaamse overheid – dept. LNE), Jürgen Loones (Vlaamse overheid – dept. LNE), Lieve De Grande, Ruth Lamotte (Vlaamse overheid – dept. OND), Veerle Opstaele (Arteveldehogeschool), Inge Van Roose (HOGENT), Nancy De Blicck (HOGENT), Frank Monsecour (Arteveldehogeschool), Eric Van der Meirsch (Arteveldehogeschool), Patrick Vleeschouwer (Arteveldehogeschool), Soetkin (Jeugddienst Globalink), Mong Rosseel (De Vieze Gasten), John Vandaele (De Vieze Gasten/Mo), Elke Van Wildemeersch (Vlaamse overheid – dept. LNE), Jan Brodala (KH Kempen), Emke Dierickx (HU Brussel), Eveline Leroy (KATHO), Wendy Derynck (KATHO), Barbara Janssens (Netwerk Bewust Verbruiken), Leen Hellinckx (KH Leuven), Griet Van Herck (Arteveldehogeschool), Eva Adriaensens (Arteveldehogeschool).

Verontschuldigd: Anniek Vandecasteele (Samenlevingsopbouw Gent), Frederic Vanhauwaert (Vlaams Netwerk van verenigingen waar armen het woord nemen vzw), Johan Verstraete (Protos vzw), Tom Lemahieu (HOWEST), Jo Lefeveré (Arteveldehogeschool), Hilde Bevers (KH Leuven), Agnes Verbruggen (HOGENT), Jos Pauwels (Artesis Hogeschool Antwerpen), Pieterjan Robijn (VOSEC vzw), Gijs Ory (HU Brussel), Myriam Deroo (HOWEST).

Voorstelling 'Globaal genomen' (De Vieze Gasten)

Een Nederlands maandblad over internationale samenwerking laat de Maleisische econoom Jomo Sundaram aan het woord en die citeert de Amerikaanse dichter John Godfrey Saxe die rond 1860 een gedicht schreef over 6 blinde Indische mannen en een olifant. Meteen hebben twee Vlamingen een leuke invalshoek om een voorstelling te maken over globalisering.

De eerste blinde voelt aan de slurf, de tweede aan een slagtang, de derde grijpt een oor, de vierde loopt tegen een poot aan, de vijfde tegen de buik en de zesde heeft het staartje in de hand. In hun onwetendheid denken ze alle zes te weten hoe de olifant eruit ziet. Allemaal zitten ze ver naast de werkelijkheid.

Wij zijn als blinden die een beeld willen vormen van globalisering want bij ons gebeurt precies hetzelfde. De plaats waar ge u bevindt, de situatie waarin ge u bevindt, alles is bepalend voor de manier waarop de globalisering uw leven beïnvloedt. Gaandeweg krijgt onze olifant een nieuw uitzicht. In het grote lijf wordt de wereld zichtbaar.

In ware Harry Potter-stijl toveren Mong en John de hele wereld uit een blikje tomatensoep met balletjes. Tomaten uit Marokko, bespoten met insecticiden en herbiciden uit Duitsland, varkensvlees uit Vlaamse industriële kwekerijen, gevoerd met soja uit Brazilië die op haar beurt bespoten is met producten uit de Verenigde Staten, smaakversterker uit Japan, citroenzuur uit China, zout uit Bolivia, maniokzetmeel uit Centraal Afrika, aardappelzetmeel van Nederlandse aardappelen die echter geteeld werden in Algerije, ijzererts uit Chili voor metalen platen die in Polen worden gemaakt en in Frankrijk tot conservenblik geplooid, gevuld en dichtgelast.

De eerste blinde voelt **het kleine staartje** van globalisering dat staat symbool voor de ganse wereld die samenwerkt. De wereld die kleiner wordt, of integendeel juist groter? De een vliegt voor een verlengd weekend naar Zanzibar, de ander geraakt niet eens de straat van Gibraltar over. Multinationals hebben bij manier van spreken de wereld in hun broekzak, de kleine man of vrouw ziet zijn/haar bedrijf naar de andere kant van de wereld verdwijnen...

De tweede blinde wappert met de **flaporen**. Hoe fris is de wind van de globalisering? Achter het oor van onze olifant wappert de Amerikaanse vlag. Met de producten en productiewijzen reizen Amerikaanse waarden en rechten mee de wereld over. Mong geeft het voorbeeld van Motorola dat een productie opstartte in Maleisië. 1000 vrouwen die zich vroeger enkel verplaatsten tussen de eigen boerderij en de boerderij van de schoonouders solderen nu elektronica in burka. Vrouwen die vroeger niet buitenkwamen en nu buitenshuis werken, dit verandert een samenleving. Nog enkele jaren en ook de burka blijft thuis. Het Vrijheidsbeeld reist met brandende kaars mee op de rug van de olifant laat haar licht schijnen over de wereld. Maar de frisse wind van de flaporen kan ook stinken...

En dan komt Mong bij de **slagtanden** die aanvoelen als scherpe speren. Hoe veilig is onze wereld geworden en voor wie? De slag tand van onze olifant is ondertussen veranderd in een 'slimme' bom. Op de rug van de slimme bom zit de heilige winst aangevoerd door de wereldbank en het IMF en hun 10 geboden van het neoliberalisme (afgebeeld in de stenen tafelen van het Oude Testament). De nieuwe profeten van concurrentie, winst en groei sturen de olifant.

De **slurf** van de olifant staat voor de flexibilisering en de onvoorspelbaarheid die globalisering met zich meebrengt. Beslissingen hier hebben gevolgen elders. Alaskavis wordt gefileerd in China. Interim-arbeid, tijdelijkheid en flexibiliteit grijpen in op het dagelijks leven. Globalisering stresseert mensen. Mong citeert een studie die spreekt over 160.000 zelfmoorden bij Indische kleine rijstboeren.

De blinde die aan de **poten** van de olifant voelt, denkt dat globalisering een boom is met wortels die gefundeerd zijn in onze geschiedenis. Maar onder de lompe poten van de olifanten worden ook de verliezers vertrappeld. Mong laat ons met hen kennismaken: werklozen als gevolg van delocalisatie, slachtoffers van milieuproblemen als gevolg van de oneindige stimulering van transport, de groeiende polarisering in onze samenleving met hele rijke en hele arme mensen en met als onmiddellijk en samenhangend gevolg een stijgende criminaliteit, migratie, racisme...

Dan is er ook nog de grote **buik** dan de olifant. De wereld waarin wij onszelf terugvinden. Een beetje studeren (en dan nog) en je reist met de winnaars mee op de rug van de olifant: speculanten, multinationale ondernemingen, getalenteerde mensen in het Noorden en soms in het Zuiden, als ze veel geluk hebben. Aan die buik hangen ook de andersglobalisten, de internationale vakbonden of de NGO's die de loop van de olifant trachten te beïnvloeden.

Zie ook: www.deviezegasten.be

Nabespreking

Het uitgangspunt bij de invulling van deze bijeenkomst was het volgende:

Hoe kan solidariteit met het Zuiden een plaats krijgen binnen het sociaal werk in het kader van duurzame ontwikkeling? Hoe kan een sociaal werker werken aan een gelijkere welvaartsniveau tussen Noord en Zuid terwijl het globale milieubeslag per capita onvermijdelijk omlaag moet? Hoe verhogen we het mondiaal bewustzijn bij studenten sociaal werk? Welke inhouden hebben onze studenten nodig? Wat is hierbij de meerwaarde van sociaal-artistieke praktijken, zowel in de opleiding sociaal werk als in het werkveld?

Enkele krachtlijnen uit de nabespreking:

- × De voorstelling maakt duidelijk dat heel wat uitingen van 'onduurzaamheid', heel wat oorzaken van de minder fraaie kantjes van globalisering erg diep geworteld zijn. Veel heeft te maken met structurele aspecten: machtsverhoudingen en de economische organisatie van onze samenleving. Een structurele vaststelling is dat er op vlak van handel mondiale regels bestaan, maar op vlak van arbeid en ecologie bestaan er geen mondiale regels die kunnen worden afgedwongen. Daarnaast heeft het psychologische, zelfs spirituele heeft echter een belangrijke invloed: onze identiteit is deels gebouwd op wat en hoe we consumeren. Graaft het sociaal werk – zowel in de opleidingen als in de interventies in de praktijk – ook altijd zo diep?
- × Is onze globale 'olifant' niet een heel log beest? Wat maakt beweging mogelijk?
 - Het is belangrijk om mensen emotioneel te raken, terwijl dergelijke inhouden toch vaak als ver-van-ons-bed aan gevoeld worden. Dit is zeker een meerwaarde van een artistieke invalshoek. Mong en John ervaren dat de voorstelling zeker iets teweeg brengt bij het publiek, dat er zelfs vaak twee kampen tegenover elkaar staan bij de nabespreking. Er wordt soms emotioneel gereageerd maar vaak worden de tegengestelde meningen in de loop van het gesprek genuanceerder en groeien de tegenstanders naar elkaar toe.
 - Misschien zullen we door de omstandigheden gedwongen worden om te veranderen, bv. door uitputting van grondstoffen, conflicten,...
 - Is de mens niet per definitie een sociaal wezen? Er wordt verwezen naar het onderzoek van Frans de Waal bij primaten. Wanneer men twee chimpansees hetzelfde werk laat verrichten en de ene daarvoor systematisch minder beloont dan de andere, dan zal de aap die het minste krijgt op de duur stoppen met werken. Dit wijst op een soort aangeboren aversie tegen onrechtvaardigheid. De vraag wordt gesteld of zo'n aap die meer krijgt, ook spontaan gaat delen. Dit blijkt niet het geval. Misschien is dit net de uitdaging die we tijdens deze bijeenkomst centraal wilden stellen: hoe zorgen we ervoor dat de kleine groep mensen (op wereldschaal) die teveel hebben/krijgen/nemen, gaat inleveren?
 - Een uitdaging voor het sociaal werk is om volop in te zetten op het menselijke potentieel dat samenhangt met toenemende migratie en mobiliteit. We moeten nieuwe sociale praktijken ontwikkelen en mensen samenbrengen. Samen werken aan concrete uitdagingen brengt dingen in beweging. Zo stelde John Vandaele dat we in Vlaanderen onvoldoende zien wat migratie zal doen met onze samenleving. Op dat vlak staat men in Brussel 20 jaar voor op Vlaanderen.
 - Een belangrijke rol is weggelegd voor de media die, meer dan het sociaal werk, een kader/wereldbeeld bieden aan grote groepen mensen. Zij bepalen mee de kijk op de wereld. Het is echter de vraag of dit kan bijdragen aan duurzaamheid wanneer media in toenemende mate vermarkten.
 - Misschien kunnen nieuwe sociale media (Web 2.0) een antwoord bieden op het feit dat macht meer en meer bij individuen komt te liggen.

- Er gebeurt al heel wat. Her en der komen dingen in beweging. Het is de rol van het sociaal werk om hierop in te spelen en mensen samen te brengen.
- Daar staat tegenover dat de kloof met de armsten in de samenleving groeit. Zij worden hierbij weinig of niet betrokken, de gebruikte methodieken zijn vaak niet afgestemd op hun noden/context. Zo vertrekken gestandaardiseerde procedures, bv. voor energiebesparing in Klimaatwijken, vaak vanuit een 'middenklasse-denken'. Sociaal-culturele organisaties voelen zich ook vaak niet geroepen om daarop in te spelen. Veel heeft te maken met de paradigma's waaruit in sociaal werk praktijken vertrokken wordt. Vaak ligt de nadruk op technische procedures, gestandaardiseerde stappenplannen of managementdenken waardoor het gevaar voor een gedecontextualiseerde benadering groot is die weinig ruimte laat voor empathie en tegenstroom vanuit het intuïtieve. Daarnaast zijn langdurige relaties met cliënten, die nodig is voor begeleiding met duurzaam effect, steeds uitzonderlijker.
- Sociaal werkers kunnen in beweging komen door te focussen op hun beroepsidentiteit. Waarom studeert iemand sociaal werk? Waarom oefenen ze dat beroep uit? Dit is over het algemeen toch een zeer geëngageerde keuze.
- Tijd is een erg wezenlijke factor en helaas een steeds schaarser goed. Er is nog maar weinig tijd voor reflectie en voor basiswerk.
- × Wat kunnen we zelf, als individu, doen om de olifant in een meer gewenste richting te sturen? De olifant is een groot dier dat verder beweegt zoals het beweegt. Waar zijn er hefboomen om zijn gang te veranderen?
 - We kunnen onze macht als consument laten spelen, maar moeten dan wel beseffen dat die hoe dan ook beperkt is. Duurzaam consumeren is een volle dagtaak. Individuele consumenten – hoe duurzaam ook – zullen de wereld niet veranderen.
 - We kunnen ons engageren in allerlei verenigingen, ngo's of vakbonden die elk vanuit hun specifieke invalshoek werken aan aspecten van globalisering.
 - We kunnen onze bezorgdheden laten doorwegen in het stemhokje. Maar wat staat er in partijprogramma's over globale thema's en zijn die van wezenlijk belang om de keuze van de kiezer te beïnvloeden?

Varia en mededelingen

- × Er werd een beknopte **literatuurlijst** opgemaakt met relevante achtergrondinfo over de inhouden en werkvormen die vandaag aan bod kwamen (zie bijlage).
- × De **volgende bijeenkomsten** van het Lerend Netwerk zullen plaatsvinden op 10 december 2010 en op 18 februari 2011? Een voorstel wordt uitgedeeld i.v.m. de invulling daarvan (zie ook bijlage). De bedoeling is om elke bijeenkomst een specifieke inhoudelijke focus te geven en telkens ook een didactische werkvorm centraal te stellen. Intussen is er een derde voorstel bijgekomen: een samenkomst over veerkrachtdenken gekoppeld aan de didactische invalshoek van spelvormen.

Lopen we vast met onze duurzaamheid? Een belangrijk deel van de modellen en denkkaders die we rond duurzaamheid hanteren, doen onvoldoende recht aan de complexiteit, het dynamisch karakter en de gelaagdheid van de werkelijkheden om ons heen. Verdacht veel van wat we ondernemen onder het mom van duurzame ontwikkeling is 'business as usual'... Veerkrachtdenken is een mogelijke bijstelling vanuit systeemdenken op deze mainstream duurzaamheid. Veerkracht, in de traditie van de Resilience Alliance, is de capaciteit van een sociaalecologisch systeem om verstoringen te absorberen en zichzelf te herorganiseren terwijl het verandering ondergaat, of het vermogen om te transformeren indien het systeem vastloopt. Dat komt dus neer op zowel aanpassingsvermogen als transformatietalent. Eén van de

bewegingen die het veerkrachtdenken actief mee op de kaart poogt te zetten, is die van de transition towns, getuige de titel van het transitiehandboek van Rob Hopkins: Van olie-afhankelijkheid naar lokale veerkracht.

Welke van de voorgestelde invullingen voor de bijeenkomsten genieten uw voorkeur? Is er voldoende interesse om eventueel een extra bijeenkomst in te lassen (in mei, bv.)? Graag een seintje aan katrien.vanpoeck@lne.vlaanderen.be. Ook nieuwe suggesties voor bijeenkomsten of sprekers zijn steeds welkom.

- × Op 28 september organiseert SoCiuS – Steunpunt voor sociaal-cultureel volwassenenwerk – een **studiedag over sociaal-cultureel werk en duurzame ontwikkeling**: 'Stilstaan bij veranderen' (zie ook bijlage).
- × Van 10-13 april 2011 vindt in Brussel de **conferentie 'Social Action in Europe: Sustainable Social Development and Economic Challenges'** plaats. Het moet een breed forum worden op Europees niveau met op de laatste halve dag een duidelijk signaal vanuit het werkveld naar het Europees sociaal beleid. Zie ook: www.ensact.eu. Dit lerend netwerk kreeg de vraag om af te toetsen, te brainstormen over een mogelijke gezamenlijke deelname via workshop (0.5 d.), seminarie (1.5 uur), symposium of poster of eventueel een field workshop met een duidelijke meerwaarde voor de verplaatsing. Er zal een werkgroepje opgericht worden. Jef Peeters en Katrien Van Poeck zijn alvast bereid hierover mee na te denken maar kunnen dit niet 'trekken'. Zijn er nog vrijwilligers? Graag een seintje aan katrien.vanpoeck@lne.vlaanderen.be.
- × Het **boek 'Een veerkrachtige samenleving. Sociaal werk en duurzame ontwikkeling.'** (Jef Peeters, red.) is verschenen. Een boekvoorstelling vindt plaats op 6 oktober in Leuven (uitnodiging: zie bijlage).
- × KATHO Kortrijk, Arteveldehogeschool Gent en De KHKempen Geel gingen een partnerschap aan en zullen met Europese steun de komende drie jaren telkens een tiendaagse intensieve module (**intensive programme**) organiseren over duurzame ontwikkeling met een 50-tal buitenlandse studenten. De eerste editie vindt plaats van 27 maart tot 8 april 2011 in Kortrijk. Wie interesse heeft om hierbij betrokken te worden door om een gastles te geven, inhouden uit te wisselen of als werkveldorganisatie een duurzaamheidsuitdaging te formuleren geeft een seintje aan pieter.lievens@khk.be.

Volgende bijeenkomsten: 10 december 2010, 18 februari 2011

Mogen we u vragen deze data door te geven aan uw collega's die hiervoor interesse kunnen hebben.